

IN MEMORIAM

ACAD. CAMIL MUREȘANU

Ne-a părăsit, la 23 februarie a.c., nu fără preaviz decelabil, o personalitate de frunte a *umanioarelor* noastre, istoricul *Camil Mureșanu*. Un telefon matinal, de la confratele Ioan-Aurel Pop, mi-a adus vestea, punându-mă în situația de a mă asocia doliului arborat de comunitatea academică, nu doar locală, printr-un mesaj personal. Adaug aici, în chip de *memento*, înainte de a putea reveni mai analitic, unele reflecții despre eminentul istoric, scrise cu alt prilej, însă valabile și în clipa de față. Le reproduc, anume, socotind că ele își mențin actualitatea¹.

Să-mi fie permis a evoca mai întâi, fără abuz ego-istoric, câteva elemente de natură mai personală, acele întâlniri pe calea scrisului sau față către față, care au avut pentru mine o certă semnificație. La început a fost Cuvântul, s-ar putea spune din nou. Înainte de a-l cunoaște direct sau de a-i fi citit lucrările, profesorul Camil Mureșanu se anunța, în mediul academic, ca un dascăl de aleasă vocație, ale cărui expuneri, de o limpezime clasică, se bucurau de elogiul unanime. Un coleg de facultate, M. Brudiu, a avut norocul să-l asculte, în toamna lui 1956, și s-a întors la Iași cu impresia că întâlnise un mare dascăl, cu o gândire diamantină și o expresie demnă de invidiat. Am putut verifica această opinie, în primăvara lui 1957, când mi-a fost dat să iau parte eu însumi la sesiunea pe țară a cercurilor studentești, la Cluj. I-am auzit atunci un curs făcut anume pentru oaspeți. Expunerea mi s-a părut a fi deopotrivă erudită, sistematică și elegantă, cu o demnitate a stilului rareori întâlnită. Aveam să regăsesc asemenea calități în scrisul istoricului, fiindcă în același an, 1957, a publicat lucrarea *Ioan de Hunedoara*, la cinci secole de la moartea eroului. A urmat, pentru mine, o lungă „tăcere”, pe linie profesională, grație unei împrejurări ce nu comportă interes momentan.

Abia în 1964, am avut ocazia să urmăresc, în scris, activitatea profesorului clujean, a cărui amintire o păstram vie în minte. L-am și întâlnit de câteva ori, în ocazii oficiale, la niște colocvii organizate în Cluj și la un altul în Germania de Vest, dar fără posibilitatea unui dialog efectiv. Studiile tipărite mă edificau însă asupra unui vast proiect științific, foarte personal și bine condus, care nu a făcut decât să întărească impresia inițială.

După schimbarea de regim, ocaziile de a ne întâlni au devenit mai dese și oarecum instituționale, în cadrul Academiei Române. Venea de la Cluj, între două trenuri, pentru a răspunde obligațiilor asumate, rostind mereu un cuvânt autorizat, parcă definitiv, în chestiunile cu care ne confruntam. La 23 noiembrie 2001, și-a rostit discursul de recepție, glosând pe tema *Istorie și cunoaștere*, iar la 27 ianuarie 2006 l-a întâmpinat pe semnatarul acestor rânduri în hemiciclu, făcând unele considerații de ordin istoriografic ce denotă o vastă deschidere în domeniu și o pilduitoare generozitate². Convingerea că istoria se reinnoiește mereu, că întrebările puse trecutului privesc totodată și prezentul³, se degajă din ansamblul acestei opere. Domină viziunea raționalistă și critică, cu nuanțe ce s-au impus pe parcurs. Cum să ne ferim de clișee, exagerări,

¹ Alexandru Zub, *Acad. Camil Mureșanu în spațiul ideilor*, în revista „Academica”, XVII, 60–61, mar.–apr. 2007, p. 72–75.

² Idem, *Discurs istoric și ego-istorie*, discurs rostit la 27 ianuarie 2006 în ședință publică, cu răspunsul acad. Camil Mureșanu, București, Editura Academiei Române, 2006, p. 25–31.

³ Idee scumpă lui F. Braudel, cf. *Discours de reception à l'Académie Française*, Paris, 1985, p. 3–4.

distorsiuni? „Nu numai sentimentul comun, dar nici măcar activitatea critică a istoricului avizat nu se poate feri totdeauna și pe de-a-ntregul de clișeu «trecutului glorios». Însoțit de stridența unor adjective, trecutul devine suspect și discutabil. Dacă i se atribuie însă doar funcția de depozitar neutru al experienței umane, totale, indistincte, abia atunci multe înfăptuiri omenesti se văd înălțându-se din el, ca niște coloane de sprijin pentru gândul și actul posterității”⁴. Am reprodus anume acest pasaj, fiindcă el îndrumă spre o exegeză capabilă să asigure coerența ansamblului.

Tema esențială a proiectului său pare a fi geneza și evoluția lumii moderne, pe care a tratat-o în secvențe definitorii, dar și eseistic, în sensul bun al cuvântului, care permite o anume libertate de analiză și de expresie. *Europa modernă, de la Renaștere la sfârșitul de mileniu*, e de altfel titlul unei cărți cu sens paradigmatic, în care se regăsesc mai toate ideile și obsesiile sale, dincolo de orice conotații negative. Se explică aici noțiunea însăși de modernitate, cu sugestii utile oricui și oricând. Doctrine, evenimente, figuri, situații se perindă în acest discurs asupra Europei moderne, pe care istoricul o așază (sugestie clasică) sub semnul faptei, al echilibrului dinamic, al schimbării intempestive, al nașterii ca expresie a creativității obștești, al expansiunii coloniale, al marilor conflicte geopolitice, al spiritului prometeic, invocat pe urmele lui Goethe, Spengler, Vianu ș.a., al interogației necontenite⁵. Tema nașterii, complexă, a făcut obiectul unui volum special, poate cel mai consistent, în care se regăsesc studii și analize ce preocupă lumea modernă, cel puțin de la Revoluția franceză. Însă și aici autorul află loc pentru texte complementare, de *restituiri, confluente, repere, reflecții*, ultimele două secțiuni prezentând un interes deosebit sub unghi istoriografic. Analizele bilanțiere, ca și cele de ordin tematic, chiar dacă mai mult ocazionale, se cuvin luate în seamă când e vorba de mișcarea ideilor în acest domeniu, urmărită de autor cu o clară voință integrativă.

Analizele secvențiale se prelungesc, din când în când, în expozeuri teoretice, eminentul istoric fiind preocupat însă mereu de această dimensiune, după cum rezultă cu evidență din palmaresul său științific. Textul cel mai dens și mai cuprinzător, sub latara ce ne preocupă acum, e desigur *Istorie și cunoaștere*, prezentat ca discurs de recepție la Academia Română⁶, text având ca moto o reflecție nietzscheană: „Du bist der Lehrer der ewigen Wiederkunft”, ești dascălul eternei reveniri. Istoria ca discurs înseamnă un apel continuu la experiența trecutului, pe care autorul o pune la lucru pe linia autocunoașterii treptate. *Janus* își dezvăluie fețele multiple⁷, misiunea istoricului e în fond una tragică, imposibilă, ca în reflecția lui Hesse, la care autorul face undeva apel.

Specialist în medievalistică, inițial, Camil Mureșanu și-a extins aria de studiu spre timpurile mai noi, abordând chestiuni variate din epoca modernă și din cea contemporană. Diviziunile rigide, născute din ideologia dominantă a epocii, i-au dispăcut, ca și schematismul interpretărilor impuse de materialismul istoric. Fenomenul modernizării l-a interesat mereu, definindu-i o bună parte din opțiunile științifice, pe tărâmul istoriei universale, ca și în spațiul românesc. Amploarea documentării și siguranța analizei se unesc în discursul său cu temeinicia construcției și demnitățile stilului, calități ce fac din istoric o figură aparte, în aulă, ca și în scrisul oficial cu atâta grijă pentru „dicția” academică. I-au fost remarcate deja „erudiția și măsura”, ca trăsături distincte, ca și abilitatea de a înnoi discret discursul istoric, fără a brusca tradiția și fără a fi ostentativ⁸. Scrisul îi oferă o „plăcere învecinată cu cea estetică”⁹, pe linia unei istoriografii care a știut să fie și artă. Un asemenea discurs nu a părăsit nicicând spațiul universalității, însă a cunoscut, în ultima parte a carierei, un spor de altitudine ideatică¹⁰. Ne vom întoarce la el mereu cu profit, unul cognitiv și deontologic în egală măsură.

Alexandru Zub

⁴ C. Mureșanu, *Europa modernă, de la Renaștere la sfârșitul de mileniu*, Cluj-Napoca, Dacia, 1997, p. 5.

⁵ *Ibidem*, p. 27–36, 37–45, 46–55, 56–68, 69–74, 72–82, 94–119, 83–93, 124.

⁶ Idem, *Istorie și cunoaștere*, discurs rostit la 23 noiembrie 2001 în ședință publică, cu răspunsul acad. Dan Berindei, București, Editura Academiei Române, 2002. Reprodus în *Discursuri de recepție*, IX (1996–2005), îngrijit de Dorina N. Rusu, București, 2006, p. 217–234.

⁷ Idem, *În templul lui Janus. Studii și gânduri despre trecut și viitor*, Cluj-Napoca, Cartimpex, 2002.

⁸ Dan Berindei, *Cuvânt de răspuns*, în *Istorie și cunoaștere*, 2002, p. 16–18.

⁹ C. Mureșanu, *Vieți, fapte, gânduri*, Craiova, Editura Omniscop, 1996, p. 5.

¹⁰ Cf. Vasile Vesa, *Profesorul Camil Mureșanu la 70 de ani*, în *Steaua*, XLVIII, 4–6, 1997, p. 50–51; Nicolae Edroiu, *Vieți, fapte, gânduri*, în *Steaua*, XLVIII, 4–6, 1997, p. 52; Stelian Neagoe, *Istorici români de azi*, București, Editura Machiavelli, 2003.